

A
ESİN.E
MEN
1976

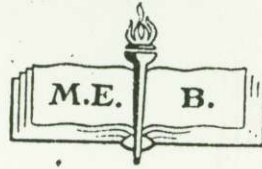
TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

CİLT XXIII

FASİKÜL : 184

- MENG-SÜN

EMEL ESİN



-DEVLET KİTAPLARI

MILLİ EĞİTİM BASİMEVİ — ANKARA 1976

58

Tek-Esin Vakfı

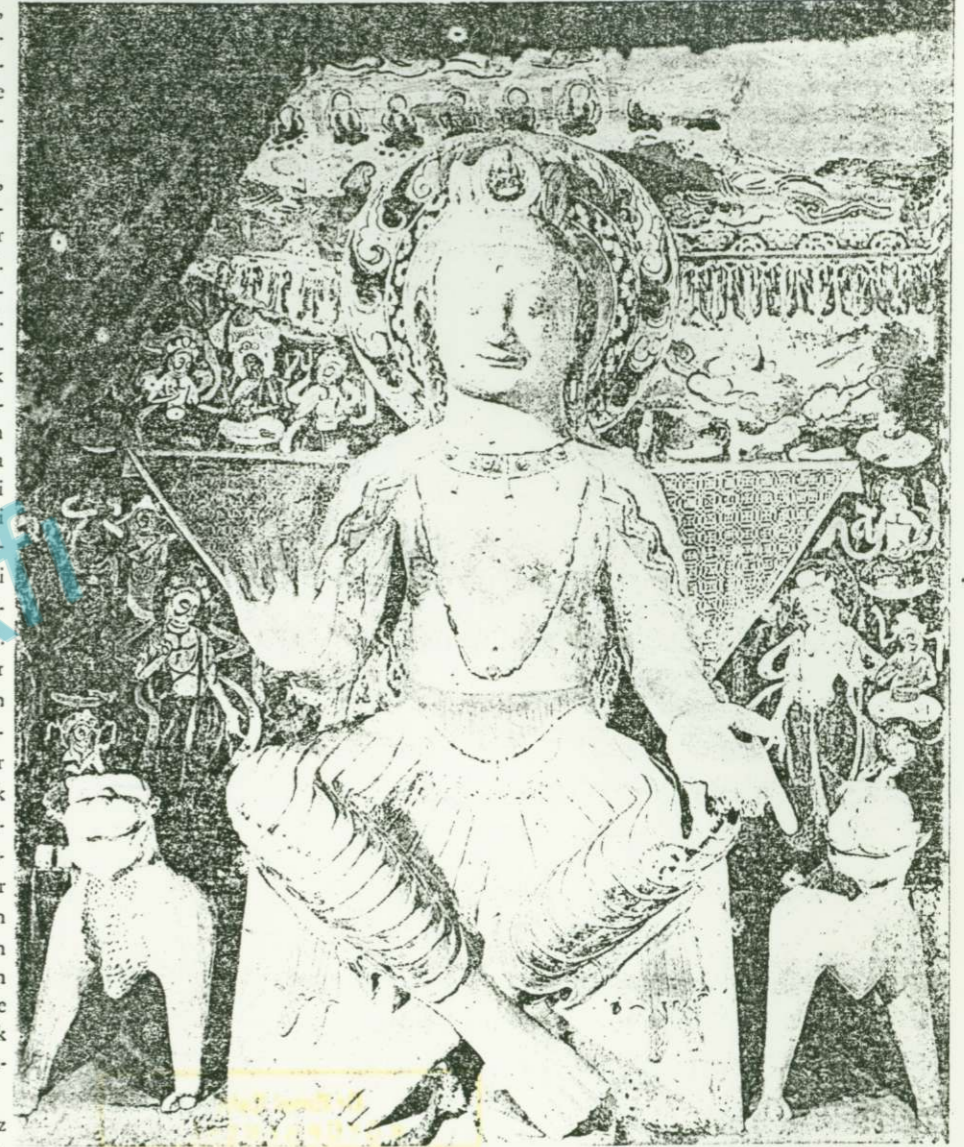
yüz aileden ibaret A-şi-na boyu, Yaşılügüz batısında bugün P'ing-liang denen doğu bölgesinde yaşıyorlardı. Burada Tao dininde mukaddes sayılan bir dağ bulunmakta idi.

Tsü-k'ü boyu hem alplık, hem de ilim sahalarında mümtaz beyler yetiştirmişti. Bunlar arasında en parlak şahsiyet M. idi. Çin tarihlerine göre M. insanüstü bir istidat sahibi idi. M. yüksek askerî ve siyasi kabiliyetini Tsü-k'ü beyliğini büyük devlet mertebesine çıkararak gösterdi. Çin gibi ezici bir kuvvetin dinmeyen tehdidi altında olmakla beraber, M. Ö. 121-54'ten beri yıkılmış bulunan Hun devletini tekrar bir süre için canlandırabildi. Tsü-k'ü beylerinin başşehri Çinliler'in Kan-chou adını verdiği doğudaki şehir idi. 419'da M. Yaşılügüz batısındaki büyük bir merkez ve eski Türkçe adı Kuçan (veya Kaçan) olan bugünkü Liang-chou'yu aldı ve başşehir yaptı. Batıya doğru da ilerleyerek Doğu Türkistan'da Turfan ve Kuça bölgelerini ilhak etti. Türkistan'ın şehirlerindeki diğer beyler ona tâbi olup baş verdiler. Hun devleti tekrar kurulmuş ve Çin'in batıya yayılması önlenmişti. M.'ün askerî musiki takımı da vardı ve çingiraklar ile üzerine vurularak ses çıkarılan taşlardan müteşekkildi.

M. ilim sahasında da mümtaz bir şahsiyet idi. Tarihe, felek ilmine ve edebiyâta vâkıf bulunuyordu. Durkan dininin Türkçe "Uluğ kölüngü" denen koluna mensup idi. "Uluğ kölüngü" ile tarih hakkında eserlerden müteşekkil geniş bir lütüphâne toplamıştı.

M. idâre ettiği illerde Budhist medeniyetinin ve sanatının temelleri olan âbideler yaptırdı. Heykel ve duvar resimlerinin bulunduğu M. devri tapınaklar, manastırlar, Yaşılügüz ile Turfan arasındaki yollar üzerinde dizilmektedir. Buralardaki bazı eserlerde M. devrinden kitabeler de bulunmuştur. M.'ün illerinde kurulan büyük Budhist medeniyet, hem Çin'e hem Doğu devlet, oğlu devrinde 439'da Kuzey Çin'e hâkim bir sahnesine böyle bir medenî muhitte girdiler. Ancak M.'ün kurduğu devlet, oğlu devrinde 439'da Kuzey Çin'e hakim bir Türk boyu olan Tabgaçlar tarafından yıkıldı. Tsü-k'ü Hunlar'ı ile birlikte Gök Türk hakan boyu da Çinliler'den kaçarak ilk önce Turfan'a ve daha sonra Altay'a doğru göç etti. (E. Esin)

MENGÜ KAĞAN (Mönggâ Kağan), Büyük Moğol Kağanı (1251-1259). Tuluy'un oğlu olup, 1207'de doğmuş-



MENG-SÜN *devre bu hey*

tur. Babası tarafından dikkatle yetiştirilmiş; Cengiz Han'ın başveziri Kan'tay asıllı Yelu-çu-tsay ile Çinli Paoşa'dan özel öğrenim görmüştür. Tarih, coğrafya, edebiyat ve astroloji öğrenmiştir. Babasının ölümü üzerine Tuluy'un hissesindeki Moğol boylarının desteği, şahsî cangâverlik ve üstün komuta meziyetleri sayesinde Büyük Kağan seçilmiştir. Cülûs töreni pek parlak bir şekilde icra edildi. Moğol imparatorluğuna bağlı bütün hükümdarlar bu törene katıldılar. Bu arada Anadolu Selçuklu Sultanı II. Alâeddin Keykubâd da bulunmuştu. M. K., Moğol imparatorluğunun geleceği üzerinde müessir mühim karar aldı. Kubilay'ı güney illeri hanlığına getirmekle Çin'de yeni bir Moğol devletinin doğmasını ve imparatorluk merkezinin Karakorum'dan Pekin'e taşınmasını, öteki kardeşi Hülagü'yu İran valiliğine tayin etmekle de İslâm tarihini kölünden sarsacak Abbâsi halifeliğinin yıkılmasını ve İran'da İlhanlı Moğol devletinin kuruluşunu hazırlamış oldu.

| | |
|-----------------------------|----------------------------|
| Dr.Emel Esin KÜTÜPHANESİ | |
| Demirb. no: | 00058 |
| Tasnif no: | A ESİN.E MEN 1976 |



I. — MENG-SÜN

Tek-Esin Vakfı

Amelia'nın portresi Louvre müzesindedir.

MENG-SÜN, 367-433 yılları arasında güney Hunlar'ının ve Gök Türk hakan boyunun tâbi buldukları Hun hükümdarının adının Çince tarihlerdeki şekli. Bu muharref şeklin Hun dilindeki aslı bilinmemektedir.

Çin tarihlerinde adı M. diye geçen hükümdar, yine Çince kaynaklarda adı Tsü-k'ü şeklinde tahrif edilen bir Hun sülâlesine mensup idi. Bu sülâlenin Türk soyundan olduğu sanılır. Tsü-k'ü'ler M. Ö. II. yüzyıldan beri Türkistan ile Çin'in batı sınırları arasında yaşıyorlardı. Burası VIII. yüzyıl Türkçesinde Yaşılügüz (Yeşilirmak) denen Hoang-ho'nun batısındaki Hun ili idi. Gök Türkler'in hakanlarını yetiştirecek olan ve Çince tarihlerde adı A-şi-na diye geçen boy da, IV.-V. yüzyıllarda Tsü-k'ü beylerine tâbi bulunuyorlardı. Pritsak, A-şi-na adının Türkçe aslını "kurt" mânâsında Çinga sanmaktadır. Beş

